

Szabad akarat

Zavaró-e, hogy éjjel írok a napról? Nem valószínű. Legalábbis nem a városban. Nem ebben a városban. Ha nem húzom le a redőnyt, az utcai lámpák éles, fehér fényénél olvasni is tudok. Napszállta után, mikor a folyó felett átrepülök, szinte messzebb látok, mint világosban. Szikrázó morzejelekből állnak össze kifogyhatatlan osztagok, tolnak elő a láthatár mélyéről és töltik fel jó hírrel a központi útvesztőt, ahol fáklyásmenetek keresztezik egymást és térnek el egymástól ünnepi rajzásban, olykor törésszerűen. Nem egyszer alagútba bújnak, megfigyelésem szerint. Valamelyik kijáratból előbukdácsolhat egy szürke leples, elkínzott valaki. Magasból nem vehető ki tisztán az ábrázata, csak elképzelni tudok rajta nyitott sebeket, utések nyomait, és vérmaszatot réműlettől égnek álló hajszálai között. Még akkor sem tűnik el, amikor belépek az otthonos boltba, az én könyvkereskedésembe, még akkor is ott botladozik a küszöbön az állott papírszagban. Rozsdás lángok között jön be tűzveszélytől kiáltásra tátott szájjal, bennrekedt üvöltéssel, bicsakló mozdultokkal. Járása lassított, holdkóros, iszonyodó. Egyenesen a helyiség hátsó polcához vándorol. Leveszi a legderülátóbb görög drámaszerzőt. Meginog, de nem rogy össze. Beleveszik a falba, a kérlelhetetlen fáklyák pedig mind utána. Megint az utcalámpák éles, fehér fénye világít csak a boltban. Hagyhatom-e annyiban? Kinyitom óvatosan a raktárajtót. Arcát könyvébe temetve és most már összerogyva a padlón ott a szerencsétlen. Remegése ideges és kocsányás. Egészen szűk körben föléje hajolnak a fáklyások. Ütemes bosszúdalt dúdolnak. Gorgó- és hárpiafejük, frizurájuk csupa sziszegő kígyó, szájuk karvalycsőr, mellbimbójuk méregfog. Hurokkal közelítenek a vacogó lepleshez: nyakára húzzák. A mozdulat ismerős, és most sem elviselhető.

Áldozatuk nem egészen meggyőzően védekezik. Könyve mögül azt lesi, kihez fordulhatna. Szomszédokhoz? Elküldenék az anyjába. Rendőrséghez? Elküldenék pszichiáterhez. A pszichiáter viszont éjszaka nem rendel. Bírósághoz? Az meg biztos elítélné. Istenek sincsenek már, csak egy telefonszolgálat. Amire azok ott megértik, hogy miről van szó, a hurkos csőrösök őt kikészítik. Most rám fog nézni. Tudom. Bennem a jóakarát megvan, de azt is tudom, hogy ez már nem elég. Két nekibőszült fáklyás a mennyezetre erősíti a kötelet, épp amikor gyorsan becsukom az ajtót. Szememnek sikerült az ő szemével való találkozást elkerülnie, és mégis, illetve mégsem. Annyi biztos, pénztárasztalomhoz telepedve, a közvilágítás éles, fehér fényében nem csupán olvasgatni fogok. Ezúttal írnom is kell, és az a rémes, hogy maga a sors függ ettől a kényszermunkától. Csak legalább a város megsegítene!

A szürkeleplest ott benn Oresztésznek hívják. A vérszomjasokat Erinniszeknek. Oresztészt az Erinniszektől az athéni bíróság mentette meg. Zeusz fejéből kipattant Athéna istennő protezsálta, Apollón mondta a védőbeszédet. Külön lejött ezért az Olümposzról. Így se volt könnyű Aiszkhülosz szerint, akinek a megoldására Oresztész siralmasan hivatkozni próbál. Kellene most is Athéna, kellene Apollón, kellene Athén. Helyettük útvesztőben rajzó fáklyások ezrei, szürke lepel és szoruló hurok. A végkifejletben nincs menekvés. Inkább az előzményeket kellene bolygatni. Gyanús a túl szabályos illeszkedésük, ahogy bennük a metronóm zavartalanul kattog. Hátha elég apró módosítás, és az Átreusz-ház egész sorsa másként alakul. Nem kerül sor a raktár vérbosszú jelenetére sem. Vagy legalábbis másnak kellene lakolni, másért. Akit könnyebben fel lehetne menteni. Vagy könnyebben lehetne sorsára hagyni. Próba szerencse. Akarom mondani, szűrőpróba. Van isteni akarat, emberi akarat, írói akarat. Ez utóbbi lesz a legszabadabb. És nem szabad megjijedni ettől a szabadságtól. Nem szabad félni a szabad akarattól.

Nem szabad megjijedni a hajótöréstől. Nem szabad lebénulni a vízbeeséstől. Nem szabad lebecsülni a dongát, Poszeidón ajándéka. Bár a vihart is Poszeidón támasztotta a győztes achájok ellen. Rémségtől sánta isten. Valaki biztos beleköpött a tengerbe, Poszeidón meg azt hitte, őt magát köpték le. Valaki beleturházott a vízbe, valami faragatlan közvitéz, aki csak így tudta diadaléretét kifejezni. Amerre a szem ellátott, arany fényben duzzadtak a délutáni vitor-

lák, és a zsákmánnyal megtömött hajók luxus élet ígérését szállítoták. Garantált kéjeken csámcsogtunk előre. Velünk volt a káprázatos Heléna, az Apollón-hangú Kasszandra, és a combjukat gazdájuknak olajozó trójai rabnők számolatlanul. És velünk volt Poszeidón is, amíg az említett állat bele nem köpött a borszínű árba. Elborult a nagy Földrázó homloka, és felhergelődve tüstént és vadul visszaköpött egy akkorára duzzasztott habot, hogy még az én királyi ábrázatom is telecsordult tőle, és jutott belőle az egész büszke hadnak. Le lettünk mind turházva, az árbocok lekonyultak, a vitorlákból szemfedő lett, a gályákból pozdorja. Hányan tudnak közülünk úszni, és merre kellene úszni? Negyed órával ezelőtt én voltam a Seregek ura, negyed óra múlva, ha nem vigyázok, cápák fognak amputálni és szemgolyómat kieszi egy rák.

De vigyázok. Hiába csapkodja ostorával a trák szélvész, Agamemnón fogódkodik a dongába, nem hagyja fejét víz alá nyomni. Különböző királyi tudómmal majdnem két percig kibírom lélegzés nélkül. Nem úgy, mint ez a fehér test, melyet sodor felém a fekete hullám. Kiáltásából buborékok lesznek, ezüst tojások, miket Poszeidón tajtéka szétroncsol. Szőke fürtjei kibomlanak, mintha ez a hajszátor tudná akadályozni a süllyedésben. Kapálódzik. Reménytelenül. Ha tudna úszni, ő lenne Thetisz, így viszont nem más, mint a hullámsírba szálló Heléna. Szép segg a végveszélyben. A végveszélyben még szebb. Meneláosz fogta, aztán Páris fogta, aztán megint Meneláosz. Vajon Agamemnón is fogja fogja? Pezsgőfürdőben? Elemek tombolása közben az én elemeim tobzódása? Szorítva a dongát bal hónom alá, karom szőrösen a hányatott életű és hiányosan öltözött spártai királyné felé nyújtom.

Akarom-e, hogy Agamemnón ezt akarja? Nem lát messzebb a szép Heléna ülepénél. Fogalma sincs, hogy Argoszbán mit forralnak ellene. Szabad akarat feltétele a jól tájékozottság. Hát lásson messzebb. És kezdeményezzen fentebb műfajban.

Káprázatot űz velem az éjszínű víz? A szőke hajat feketére vajon miért festi? Vagy az én szememre borít gyászfátyolt az ellenséges isten? Hogy ne lássak? No, no, látni azért látom a nő fehér testét. Sőt, jól látom, hogy nem ugyanaz a nő. Ráismerek keleties pihéire, hastáncos csípőjére. Amely pihés csípővel pár órája kedvemet töltöttem, gyönyörrel hallgatva a hozzá tartozó papnő gerjedt nyögdecselését. Trójaiul nyögdecselet, feltevésem szerint. Most kiabál, csak mit ér vele: árva kukkot nem tudok trójaiul. Nyilván segítség-

gért kiált, ugyanolyan ezüsttojás nagyságú buborékok hagyják el a száját, akár imént Helénáét. A nézése mégis más, veséig hatol, ahogy karikás szemét rám mereszti. Hiába dobálja testét a nagy idő, tekintete rámtapad, és szája Apollón hangját hallatja a sós vízen át. Akár el is engedhetem a dongát, azt kiabálja, fabatkát sem ér az életem. Hozzá kellene tennie, hogy az ő becslése szerint, mert az enyém szerint árfolyamom jóval magasabb.

Hátrább a hübrisszel,

rikoltja gondolataimat az égiháború közepette is kitalálva. Micsoda pimasz! Próbálok mégis menteni. Bár nem olyan káprázatos, mint Heléna, Klütaimnésztrához képest mégis szexbomba.

Klütaimnésztra, Klütaimnésztra, te istentelen zsvány!

ezt hallom, és komikusnak tartom, hogy várom úrnőjével a hajótörés kellős közepén már elkezd köszöniködni.

Nem vagyok komikus, tragikus vagyok!

ez hangzik tajtékozó ajkáról, s eszembe villan, hátha éppen jósol. Szukának nevezi Klütaimnésztrát, Aigiszthoszt bazári majomnak, ami nem valami méltányos, és pláne, amit hozzátesz vergődve és fuldokolva, az, ha hihető, egyszerűen vérfagyasztó. Sírból felszálló gőzben gyermekhullák árnyait emlegeti, feldarabolt gyermekhullákét! De ez még hagyján. Ahogy felidézi a becstelenséget, Klütaimnésztrát és Aigiszthoszt, aki az én ágyamban kúr, az még szintén hagyján. Észbontó viszont, amit a menetek szüneteiről árul el, mikor is a két fürtelem, Erinniszek zümmögő munkadalától kísérve hálót sző, hogy engem a fürdőmben ezzel megfogva, véretem vágó- és szűrőeszközök begyakorolt felhasználásával utolsó csep-pig kiontsa.

Hát ezt nekik!

lengetem meg fél kézzel a dongát, másikkal pedig Kasszandra száját befogva, erőm teljében elúszom vele — Argosz fele.

Így aztán Agamemnón és Kasszandra fényes kíséret nélkül, rongyos hírmondó gyanánt dörömböl a küklopszi kőkapun. A torzonborz jövevényben, kinek nyálkás hínárköpenyét kopogósra szárította a szárazföld pora, senki sem ismer a ház urára. Mi sem könnyebb neki, mint Agamemnón vesztéről beszámolni. Minden mozdulatától recseg a rákövesedett szennyeződés, ékesen bizonyítva, hogy maga is a tenger fenekéről érkezett. Aigiszthosz az alkalomhoz bajosan illő, bosszús képet vág: önző fejében az jár, hogy fölöslegesen bíbelődött hetek óta a háló csomóival. Klütaimnésztra

villámsújtott nagyasszonyként értesül, hogy tervét Poszeidón teljesítette száz százalékosan. Nehéz tudomásul vennie, hogy áldozati oltáron leölt lányáért, Iphigeneiáért nem önkezeléssel csinálhat élő férjéből holtat, és nem is igen érti Poszeidón húzását, hiszen Agamemnón az őzgida ártatlanságú Iphigeneia vérét azért ontotta, hogy a tenger nagy, földrázó istenének kedvében járjon. Persze semmit sem tud a vízbe köpő harcosról, csupán az világos számára, hogy bosszúból ezentúl legfeljebb Aigiszthossal kúrhat, holott ő vele élvezetből szeretne. Tele van a világ ellentmondásokkal, ezt gondolja és berzenkedik az istenek ellen, akik bolondját járatják a magasabb beosztású halandókkal is. Túlcsonduló epéjétől fél arca elsárgul, vére pedig másik fél arcába száll, mely két színt Argoszban diadalmi lobogózáshoz szokták felvonni. Agamemnón nem látja a hátsó gondolatok zűrzavarát, csak azt, hogy a villámsújtott nagyasszonyság szemfényvesztés, ami szemében bizonyosság arra, hogy nem babra megy a játék. Eszébe sem jut hát olyan kérdéseket feltenni, hogy esetleg megbántotta-e valamivel lányának természetes, de érzékeny anyját, hogy nem kellene-e házasságuk zátonyra futásának okait vele megbeszélni, hogy nem azért hívta-e be ágyába Aigiszthoszt, mert ő, Agamemnón ott régóta nem nyomott a latban és hogy talán sohasem úgy nyomott, ahogyan a királyné erre vágyott, hogy talán még nem késő megpróbálni hátulról, úgy mindkettőjüknek jobb lenne, és hogy akkor ezzel Aigiszthosz ki is lenne nyomva, nem kellene vele még külön is kinyomni, amit pedig Agamemnón nagyon szeretne, hiszen Aigiszthosz az ő életére tör, amiben ő, Agamemnón, nem ismer tréfát, úgyszólván esze ágában sincsen Aigiszthosznak higgadtan magyarázni, hogy nem ő a felelős azért, hogy Átreusz, az ő, mármint Agamemnón apja gyűszű nagyságúra aprítva és rizses piláfként tálalva Thüesztésszel, mármint Aigiszthoszt saját lányával vérfertőzőn nemző nagyapjával megetette hajdan önnön fiúgyermekait, és eszeágában sincsen zavarbaejtően megkérdezni azt sem, hogy Aigiszthoszt valóban vonzzák-e Klütaimnésztra nehézsúlyú gyurmái vagy csak azt élvezi, hogy Agamemnón király királynéját dugja, aminek pusztá elképzelése is idegrohamot vált ki az elgyötört hajótöröttből, szeretné lerángatni Aigiszthoszt Klütaimnésztráról, a fürdőkádban hordótestének teljes súlyát négykézláb és visítva rengető várúrnőről szeretné csalánból font korbáccsal lekergetni ezt a bazári majmot, keserves coitus interruptusszal büntetni ezt a távoli, buja rokont és vörösre rúgni

pucáját, seggét is (utánanézni, hogy a bazári majom ülepe nem eleve vörös-e), kitaposni belét a ziháló nagyasszony kéjből rettegésbe táguló szeme láttára

úgy, úgy, te szuka!

most majd én fogom rettegésből kéjbe zárni a szemed. Mielőtt örökre nyitva hagyom. Nem úszod meg. Én akarom megúszni. Kasszandrával, ha tudni akarod. Kasszandrából királynét csinállok, belőled meg múmiát, és beteszlek a hálósobánkba, hogy lássad, Trójától hogy Argoszig foly a sárga lé.

Agamemnón nem alkuszik. Kétágú szakállát sorsszerűen előremeresztve, semmiféleképpen nem akarja ugyanazt, mint a tagbaszakadt Klütaimnésztra. Valamelyiküknek pusztulnia kell. És Kasszandrának hála, Agamemnonnál az előny; ő tudja Klütaimnésztráról, amit Klütaimnésztra nem tud róla, vagyis ő szabadon akarhat. Ott tartottam, hogy Agamemnón először férji becsületén esett csorbát akarja nemileg köszörülni, aztán a személye elleni orgyilkos szándékot torolni. Most kicsit szorong, hogy úgy lesz-e minden, beleértve azt is, hogy Aigiszthossal szörnyen ki legyen baltázva. Hát még akkor hogy szorongana, ha tudná, mennyire kiesik hagyományos szerepéből. Aiszkhüloszban az áll: mikor bíbor szőnyegen belép a palotába, percei már meg vannak számlálva; hallani is jajkiáltását, aztán meztelen tetemét kiterítik, s a véres lepedő fölé magasodva Klütaimnésztra elmondja, mit művelt vele és Kasszandrával, és hogy milyen büszke jól végzett munkájára. Itt viszont semmi sincs előre megírva, és Agamemnón, ha tudná, hogy vaktában kísérletezem vele, könnyen visszariadna a bizonytalantól. Életösztöne talán nem is lenne elég erős elviselni a tudatot, hogy valójában azt cselekszi, amit akar: szerepének szövegét elég gyorsabban fogalmaznia, mint ahogy én teszem, feltéve, hogy egyáltalán teszem, tudom tenni az adott, szűkös körülmények között és nem csak képzelem, hogy teszem. Ézért nézem én is lélegzetem visszafojtva rémületes magabiztosságát, ahogy a királyi fürdőkamrából ki lépve hirdeti a várnép előtt:

Én nem szedett-vedett bűjdosó, hanem a törvényes Agamemnón vagyok. Azért mentem el, mert Heléna nem akart Menéláossal Spártában, csak Páriszal Trójában. Utánuk mentem, és Trójában minden rendbe jött, mindent rendbe tettem. Azért jöttem haza, mert Klütaimnésztra unokatestvéremmel, Aigiszthossal akart, és nem velem. Nem értettem, miért nem akar velem. Miért

volt jobb Aigiszthosz, meg akartam tudni. Evégett elbújtam a fürdőkamrába a nagy bronztükör mögé. A fürdőkamra az ágyasházra nyílik. Jött királyném hálni Aigiszthossal. S ah! Aigiszthosz dugta őt. A bazári majom az ő szőrös testével. De vagyok én is olyan szőrös. Nem értettem. Aigiszthosz betette. Jóval hamarabb vette ki, mint ahogy én szoktam. Nem értettem. Hosszasan puszogtak akkor fáklyavilágnál. Örültek a halálomnak. Kezdem érteni. Ők ellenem háltak, csak ezt élvezték. Aigiszthosz hamarosan elaludt. Királyném bejött tisztálkodni a fürdőkamrába. Rengeteg bájjával az ezüstkádban elterült. Gondoltam, utolsó próbát teszek. Kiléptem a bronztükör mögül és borzas, királyi tagomat felé meresztettem. Széttárt combú nagyasszonyomnak torkára fagyott a szó. Azt hibette, szellemet lát. Én meg mentem egyenesen a lyuk felé. De nem tettem be. Egyszerre ott termett Kasszandra. Habzó szájjal, Apollón zengő hangján jósolta, meghalok, ha beteszem.

Nem tudom, hogyan került oda. Biztos féltékeny volt. Ah! teljesen lebénított. Királyném viszont összeszedvén magát, iszonyú fröcsköléssel nekiesett a rikoltó, trójai királylánynak. Biztos ő is féltékeny volt. A féktelen huzakodásra Aigiszthosz felriadt. Robant felénk. Nem kétséges, hogy ő is féltékeny volt. Hálót vetett felém. Ezt a hálót Kasszandra szerint nekem szőtték gyilkos szándékkal. Ám Aigiszthosz a vetést elkontárkodta. A tusázó két fehérszemélyre hurkolódott a háló, őket az ezüstkád mélyére rántva. Nem egymást fojtotta meg a hűtlen Klütaimnésztra és a látnoki Kasszandra; a fürdővízbe fulladtak bele. Miközben az utolsó, fényes buborék elhagyta vonagló szájukat, Aigiszthosz acélbegyű kardot ragadott. Nálam nem volt fegyver. Rádöntöttem hát a bronztüköröt. Ő még láthatta magát fáklyafénynél szőrösen, élve; utána én már őt csak balva, összelapítva. Minden rendbejött, mindent, ha be nem is, de itt is rendbe tettem. Az istenek rendelésére, akik a törvény oldalán állnak.

Annyi szent, nem én avatkoztam be az eseményekbe. Az se világos számomra, miért kellett a törvény szerint Kasszandrának is bent vesznie, s miért fogja Agamemnón az ő esetében is az istenek pártját? Miért jó neki, hogy győztesen bár, de magányos maradt? Bármilyen áttetsző vagyok, az az érzésem, Agamemnón tisztában van jelenlétemmel, s mintegy attól tartva, hogy fennhangon is megfogalmazom kérdéseimet, sőt hogy megtoldom őket továbbiakkal, felgyorsítva és még határozottabban nyilatkozik:

Ne merjen senki az istenek szándékával ellenkezni. Ők akarták, hogy visszaiüljek Argosz trónusára, ők akarták, hogy ezentúl királyi gyermekeimnek, Élektrának és Oresztésznek én viseljem egyedül gondját, és különben is, hogy minden úgy történt, ahogy ők akarták, arra perdöntő bizonyíték a három holttest, melyet azonosítás végett elétek kiterítve most tárok.

Agamemnón hármat tapsol. Kilép három Erinnisz. Kígyóhajuk dühödten ondolált, karvalycsőrükből és mellbimbójukból tömény méreg fröcsög. Agamemnónra, akinek selymes királyi leplét néhány csepp sisteregve kiégeti. Argosz sorozatos csodák segítségével élve maradt ura még hangosabban noszogatja a várnépet:

Azonosítsátok a három tetemet. Siessetek, mert sűrűsödik a köd. Meg fogja zavarni látásotokat. Elviselhetetlen ez a gyászos idő. Hélios, te roppant fénygolyó, miért gurulsz el? Csak nem félsz e sáros, ölmos fellegektől? Oly gyakorta püpozódnak Argosz ősi egén. Bepréselik magukat a küklopszi kövek közé. A falak pépések tőlük, lepedékesek. Átitatják az agyat, tekercseit penésszel lepik el. Ökendezik a gondolat és érzi belülről, hogy csupa gomba. Azonosítsátok őket, aztán menjetek dolgozókra.

Az Erinniszek erősödő hörgése félbeszakítja:

Agamemnón, Agamemnón, te istentelen zsvivány.

Kénes köpéseket záporoztatva rá minden szavába belekapaszkodnak. Hogy az nem úgy volt, hogy az istenekre könnyű az egészet rákenni, hogy Agamemnón rég megtagadta őket, hogy neki csak egy démona van, az is éppen olvasmányába merült, nem figyelt oda, vagyis amit a fürdőkamra hőse akart, azt szabadon akarta, előre el is tervezte, nem volt mersze szembenézni Klütaimnésztra vádjával, nem volt mersze szembenézni Aigiszthoszéval sem, gyengeségből gyilkolt, hogy ne vágják képébe az oltáron elvágott nyakú Iphigeneiát, hogy ne kelljen nagyapjáért bűnhődni, aki nagybátyjából emberevőt csinált, és szánt szándékkal megölte Kasszandrát is, nehogy az jósolja neki folyton az Erinnisz osztag szaporodását.

Látom, hogy Agamemnón bedugja fejét a ködbe, csak kétágú szakállát mereszti ki sorsszerűen. Helyében én sem igen tudnék egyebet tenni. Kiabálni sem lehet. A másik három most belépő Erinnisz rámenős röfögését lehetetlen túlharsogni. Leheletüknek vérszaga van, ahogy részletezik, hogy ott bent Agamemnón milyen ádázul csikarta agyon három áldozatát, hogy ott bent szó sem volt érdekesen borzas hímtagról, látványos vízbefúlásról, a bronztükrő

héraklészi harcáról a vashegyű kard ellen, hogy ott bent a szellem kegyetlenkedett a lélekkel, hogy ott benn a hálókamra három léleknek vált kínzókamrájává, hogy a sorstragédiát Agamemnón rendezte gonosz szakértelemmel és ugyanannak a méregnek segítségével, amelyet ők, mármint az Erinniszek a kárhozatos rendezőre fröcsögtetnek, hogy ebből a lassan és gyötrelmesen ölő méregből kezükbe nyomott egy-egy fiolát miután rájuk borított egy százbogú hálót, amilyennel szíriai vadászok fognak meg élve királyi ragadozókat, aztán kivárta, míg a vergődéstől, kapálózástól kimerülten mozdulni nem bírtak, és rákezde, tudniillik, hogy Klütaimnésztra mit érzett, mikor a kezén lábán megkötözött Iphigeneiát Kalkhász felrángatta az oltárra, és hogy Klütaimnésztra akkor ott mit látott volna, ha Ártemisz nem engedi meg kegyelmesen, hogy elájuljon, nevezetesen az áldozási és többszöri lesújtását a fejletlen keblek közé, és a tejszínű gidatest összerándulásait, amikből arra lehetett következtetni, hogy nem azonnal halt meg, és ha ez jelnek nem lett volna elég, akkor nyöszörgése is szívettépően tanúsította, s itt Agamemnón megkérdezte Klütaimnésztrától, aki ezúttal nem tudott ájulásba menekülni, hogy folytassa-e, és a királynő tudván, hogy a király képes be nem telni az egyszeri elbeszéléssel, ráköpött a jelenetet cifrázó szájra és kiitta a méreg fiolát, Agamemnón pedig visszaköpött a kihűlő Klütaimnésztrára, majd a hálóba keveredett Aigiszthosz fölé hajolva ismét szabadjára engedte múltidéző kedvét, elmerülvén emlékeiben a fiúknak, akiket Aigiszthosz félig nagybátyjainak, félig testvéreinek tudott, s akiket Átreusz a mészárosával levágotott, lecsontoztatva és apró kockákra vágva megfőzött, s e felismerhetetlen húst rizsben elkeverve az éhes Thüesztésznek fűszerezve feltálaltatta és hallgatta az emberevő édesapa csetintéseit, elnézte ahogy ujjait szopogatja egészen addig, amíg a szülői gyomor gyanút fogván az emésztésre készen álló gyermekhúst porcogóstól ki nem öklendezte, mire Agamemnón megkérdezte Thüesztész unokájától s egyúttal fiától, kívánja-e atyja s egyúttal nagyatyja rókázását elejétől végéig fülébe venni, mert ő a lélektani hatás kedvéért szívesen kitér az élettani történésekre, főleg a családon belül, és Aigiszthosz látta, hogy Agamemnónt csak túlerővel lehetne elhallgattatni, ami neki, Aigiszthosznak nem áll rendelkezésre, úgyhogy az undortól és felháborodástól vörösén beleköpött az elbeszélő szájába, majd kiitta a méreg fiolát, az elbeszélő pedig a gyűlölet nyálát visszaköpte Kasszandra habzó szájába, hadd em-

lékezzék rá, hogyan lett belőle nem szavahihető jósnő miután beleköpött volt Apollón is, akit a trójai királylány rútol rászedett beleharapván ellenségesen az isten arany farkába, mikor emez az alku szerint joggal iparkodott a szűz érintetlen szemérmében helyet foglalni, hiszen gazdája cserébe jóstehetséggel áldotta meg, amit Kasszandra el is fogadott, de aztán prudériából és főleg a trójaiakra annyira jellemző számításból, hogy még többet kapjon, hogy az isten törvényes házasságot kössön vele, ami őt is istennővé léptette volna elő, meg talán érthető félelemből is, nehogy az olümposzi méret puncijában kárt tegyen, az egyébként nemileg már jó ideje érett és kívánatos prémmel ékeskedő hajadon csak ajzotta a vágytól olykor félrebeszélő Apollónt és ugratásból azt jósolta, nem lesz ő soha neki ágyasa, úgy hogy zsugorodni látván olümposzi méretét Apollón csak beleköpni tudott Kasszandra szájába és annyit hápogni, hogy jóslataiból falrahányt borsó lesz, belőle pedig ágyasnál sohasem több, s az is balvégzetű, amely végzet órája ütött is, mert ő, Agamemnón lélektani okokból nem viseli el Kasszandra jövendöléseit az Erinniszekről, meg azért, mert szívesen szolgáltat igazságot a kárvallott isteneknek, ő, Agamemnón most vagy hosszasan újból emlékezteti Kasszandrát, hogy saját jövőjét félreismerve milyen kiváltságoktól és túlvilági élvezetektől esett el, vagy engedi neki, hogy kiürítse a méregfiolát. A hálóban vonagló Kasszandrának könnyökén jött ki már a múlt felhánytorgatása, és rövid habozás után a mérget választotta, de előtte még habzó szájával megvádolta lelke sanyargatóját:

te, Erinnisz!

és még arra is szakított időt, hogy szembeköpje.

Ez így nem igaz!

kiáltja Agamemnón, de hangját hörgéssé tompítja a vattaszerű köd, amelyből hol itt, hol ott Erinniszek vérben forgó szeme bukkan elő. Valósággal rajzanak az ágyasház bejárata előtt, ahol kiszemelt áldozatuk irányítaná sorsát, ha a kígyóhajukkal sziszegő, karvalycsőrükkel és mellbimbójukkal mérget frecsegő ondoláltak engednék. Meg lehet ettől örülni. Mikor nem hörögnek vagy rőfögnek, akkor hümmögnek és hümmögésből mind gyakrabban vesztőhelyi dúdolásba csapnak át. Azért vannak ilyen sokan, mert három halottért forralnak bosszút, és annyian vannak, hogy az események sodrát most már nem lehet más irányba terelni. Fekete lepelben járnak a gyűlölet táncát. Orrnyílásuk pikkelyes, Hádész szelét fújja, Agamemnónnak

szikkad, repedezik tőle a csontja. Ködben ez természetellenes. Száraz köd hatol be tüdejébe és olyan köhögőrohamot vált ki, hogy a hang nem idegen az Erinniszekétől, akik gúnyosan visszaugatnak.

Alig hihető, hogy Agamemnón képes a maga szabad akarátának tulajdonítani mindazt, amibe belekeveredett, csak annyi biztos, nem akarja többé ezt a hangzavart, nem akarja, hogy a karvalycsőrök szeméhez kapkodjanak kivájszi szándékkal. Megpróbál beleveszni a ködbe, megpróbál olyan átlátszó lenni, mint én. Pedig én mit érek velem? Olyan a fejem belülről, mint egy visszhangos, földalatti folyosó, amelyben valaki reménytelenül menekül kutyákkal, fáklyákkal, csúfondáros énekszóval közelítő üldözői elől. Nem értem, miért akarnak megfogni. Agamemnón sem érti. És ha már érteni nem lehet, legalább lehet-e ép bőrrel megúszni? Merre szabad egéruat keresni? Minden éjjel elérkezik a pillanat, amikor Agamemnón meg én, ő a papíron, én a hatóságok által lepecsételt ajtajú könyvesboltban egymásra meredünk tanácstalanul. Tudunk-e egymásra ismerni? Közösén kezdeményezni? Igencsak reánkérne, hiszen a köd sűrűjéből Hádész vérebeinek újabb hordája közelít fáklyát lengetve, dúdolván és csaholva.

Segítséget mástól kapni reménytelen. Mikor az Erinniszek először zörögtek be, azt hittem, a város mellém áll. Annyira illett rám az ógörög történet, hogy azt is mondhattam, Klütaimnéstrát és Aigiszthoszt öltem meg. Megtoroltam rajtuk, hogy felszarvaztak, hogy ki akartak forgatni jövedelmező könyvesboltomból, amit csak akkor kaparinthattak volna meg, ha megölnek. Ha például álmomban nyitva hagyják a gázcsapot, és a nyomozóknak azt állítják, kamaszkoromtól öngyilkosságra voltam hajlamos. Képességük nekik nekem fulladásos halált okozni meglévén, előre megfontolt önvédelemből én nyitottam rájuk a gázcsapot. De nyomozók helyett Erinniszek dörömböltek az ajtón. Fekete ruhában kötelet akartak nyakamba hurkolni. Átmenekültem a boltba és a kirakatot megtöltöttem az *Oresztia* zsebkiadású köteteivel, mindegyiket valamelyik idevágó oldalon felütve. Jeleztem, hogy nyakamon az Erinnisz, a város segítségét kérem. Vevő többet nem jött be, ide is az Erinniszek jöttek és ahányszor rám nyitották az ajtót, dőlt be rajta a köd. Mikor aztán szirénázva jöttek mentőknek öltözve, tudtam, vagy én akasztom fel magam, vagy ők akasztanak fel. Hogy az utóbbit választottam, ők körben gubbasztottak, vérszagút leheltek, köhögtek, mérget fröcsköltek, énekeltek. Rőfögve trécseltek gyilkosságaimról,

állítottak, tagadtak, szapulták családfámat, kiforgatták szándékaimat. Türelőben voltak és tébolyítón felelőtlenek. Mikor kirúgtam a sámlit magam alól, hirtelen kinyújtózott bennem a kétely: vajon mennyire szavahihetőek? Ha fél perccel előbb ébred fel gyanakvásom, leállítom az önkivégzést, de így sajnos sámlí hűján lábam a padlót el nem érheté. Lógtam holtan hiányérzettel, amely kísértetként túlél és minden éjjel könyveim közé visszajár. Hátha másként is lehetett volna, ezt kérdem az utcalámpák éles, fehér fényében olvasva, írva, áttetsző szürke leplembe burkolózva. Bent a kamrában a szorongató készülődés. Kint a zsebkidadású *Oresztiák* az odavágó oldalon felütve, mintha a múlt idő lapozna bennük és hingené rájuk finoman a port. Hátha történhetne másként is, ebből indulok ki minden éjjel, és az argoszi várra sűrűsödő ködben óhatatlanul szembesülök Agamemnónnal.

Egyre erősebb a csaholás, a rőfögés, a köhögés. Ahogy fáklyámat előre tartom, végzetszerűen kunkorodik nem messze a kétágú szakáll. Furcsa érzés látnom anyám gyilkosának meggyűllt körvonalait. Pedig hogy szerettem, hogy akartam hasonlítani rá. Élektrától, Püládészttől folyton azt kérdeztem, olyan vagyok-e már, mint ő? Mindketten azt mondták, mihelyt kétágúra tudom növeszteni szakállamat, nem lehet majd megkülönböztetni tőle. És most az Erinniszekkel rendezek rá hajtóvadászatot. Lakolnia kell, mert halálba kergette felséges anyámat, Klütaimnesztrát, az Erinniszek szerint elevenen nyúzva meg a lelkét. Ah, anyám, ha akkor kinőt volna kétágúra a szakállam, én kiszabadítalak a hálóból. Tebelőled nem lett volna viaszszínű emlék, nekem meg nem kellene hergelnem az Erinniszeket, hogy gyorsabban, gyorsabban. Ha akkor apámat sikerül becsomagolnom a hálóba, nem kellene most megölnöm. Mindenki jól jár. Aigiszthosz bátyám menlevéllel visszamegy anyjához és kiszabadul ebből a tragikomédiából, Kasszandra pedig sértetlenül jósolja Agamemnónnak, hogy meg fogom ölni, amit senki nem hisz el neki, hiszen minden okom megvan apámat szeretni. Nincs is rendben ez az apaölés, ez a lihegő mászás fel a várhegy sziklás oldalán, hogy találkozunk Élektrával és Püládésszal, akik az ő Erinnisz osztagaikkal a hegy két másik oldalán nyomulnak, hogy bekerítsük Agamemnónt és együtt elejtsük. Ezt kell akarjuk: valóságos apavadászat ez, és a sűrű köd még izgalmasabbá teszi. Úgy rémlik, már kétszer megvilágítottam, a kétágú szakállat, de viselője visszamenekült köhögve a száraz szürkeségbe. Hallom a csatlakozásra

igyekvő Erinnisz osztagok hörgését, dúdolását, köhögését is — mindenkinek karmolja tüdejét a fáklyafüstös levegő — hallom Élektra és Püládész tétova lábdobogását: szeretnének rám találni, tőlem vezényszót a lerohanásra kapni. Sorsszerűen előre meresztem kétágú szakállam és lesem Agamemnónt.

Agamemnón, Agamemnón, te istentelen zsvány!

rőfögi, köhögi megszámmlálhatatlan gorgó- és hárpiafejű vadász. Mit beszélnek? Agamemnón sehol. Felém dőfnek mind a fáklyájukkal és vérben forgó szemmel néznek. Körülvesznek és pokoli fájdalmat okozó méreggel fröcskölnek. Szemem felé csapkodnak karvalycsőreikkel, elkápráztatnak rozsdás lángjaikkal. Csak Agamemnónt lát-nám, nem az üres, szürke foltot itt az ő helyében. Kedvem lenne leköpni. Le akarom köpni. Le fogom köpni, mihelyt bedugja kétágú szakállát.

Agamemnón, Agamemnón, te istentelen zsvány!

szólítom, és ők hörögve, rőfögve visszhangoznak. Nem értem. Nem vagyok eléggé érthető? Nem vagyok szavahihető? Túlságosan köhögök, zihálok? Mindenesetre nagyon egyedül vagyok. Megpróbálom felgyorsítani a fogalmazást. Versenyt az Erinniszekkel. A ködből Élektra és Püládész hajszolja őket: gyorsabban, gyorsabban! Özönlenek. Minden talpalatnyi helyen a végzetet dúdolják.

Előkerül a hurok is. Szóval akarni kell. Ezt kell akarni. Felfogni ezt, hogy ne szenvedjek. Be fogom tenni a fejem. Nem jósolja senki, hogy meghalok, ha beteszem. Szavazás sem lesz ezügyben. Még pontosabban: ennyi lesz az egész. Hát akkor beteszem. Csönd támad. Mélyet lélegeznek. Én is teleszívom a tüdőmet, aztán be. Milyen jó! Milyen jólesik! A csomót mintha szép Heléna szorítaná. Szeretném a levegőt ezüsttojás nagyságú buborékok formájában kilehelni. Azok nagyon tetszettek. Talán a ködben is lehetséges.

Párizs

Karátson Endre